

LIBERTATE ȘI RESPONSABILITATE

Prof. Claudia BUDA

Colegiul Național Mihai Eminescu, Baia Mare, Romania

muza_claudia@yahoo.com

ABSTRACT: Liberty and Reponsability.

On liberty depends on the idea the society progresses from lower to higher stages and that this progress culminates in the emergence of a sistem of representative. Liberty defined as the protection against the tyranny of political rulers. Complete liberty of contradicting and disproving our opinion ,is the very condition which judtifies un in assuming its truth for purposes of action. And on other terms can a being with human faculties have any rational assurance of being right.¹

Keywords: *libery, freedom, progress, sistem, political, essence, human.*

Problema liberului arbitru apare în scrierile în scrierile Sf. Augustin, Ioan Damaschin, A Einstein și la mulți alți filosofi. Filosofia medievală privea liberul arbitru ca o posibilitate de alegere între două variante: pot să aleg binele sau pot să aleg răul. Abia în secolul al XX-lea ,prin J.P Sartre vom afla de a treia variantă,adică pot să nu aleg niciuna din variante.

Libertatea este un concept filosofic, a cărui semnificație ar putea fi rezumată prin sintagma "lipsa constrângerilor". Existențialismul ateu, reprezentat în principal de J.-P. Sartre, privește individul ca fiind prin excelență liber. Prin această libertate se înțelege permanența existență a cel puțin două opțiuni suplimentare aflate oricând la îndemâna noastră, în orice alegere aparent supusă constrângerilor definitive. Nimic nu este impus, deoarece mai există în ultimă instanță, întotdeauna, soluția alternativă a abandonului sau cea a sinuciderii. Din noțiunile de libertate și responsabilitate decurg unele directive morale. Însă conștiința unei vieți autentice este posibilă pe măsură ce ne detașăm de definirea noastră ca identitate prin ochii celorlalți. Astfel se ajunge la un paradox: privirea celorlalți ne transformă în obiect al reprezentării, o reprezentare de care depindem și de care suntem rareori responsabili.

---

1 Mill, St.J., *On Liberty and other writings*, Cambrige, Cambrige University Press,1989, p. 23.

Soluția dată de Sartre acestei probleme constă în asumarea libertății, în respingerea naturii. Individul trebuie definit existențial și istoric, în raport cu devenirea sa și cu totalitatea actelor și a alegerilor sale. Pentru J.P.Sartre procesul de cunoaștere nu are o anume finalitate, acesta continuă atâta timp cât suntem capabili să ne punem întrebări și să construim raționamente.

Prezența erorii în răspunsurile pe care le găsim ne va determina să căutăm mai mult, să dezbatem din nou problema în mintea noastră, căutând o altfel de abordare. Odată cu dobândirea informațiilor începem să vedem nuanțele problemelor și devine din ce în ce mai greu să dăm răspunsuri categorice. Nu ajungem la o concluzie, ci la o altă întrebare.

Filosoful austriac Karl Popper a spus că "Orice soluție dată unei probleme ridică noi probleme nerezolvate". Acestea ne îndeamnă la căutarea unor noi soluții. Și, după cum spuneam și înainte, acest fapt, prezența erorii, ne stimulează la a cunoaște mai mult.

Karl Popper mai vorbea și despre ignoranță, prezentă mai ales în doctrinele religioase, care se manifestă prin răspunsuri categorice și necontestarea legitimității acelor întrebări. "Întrebările sunt considerate ca absolut firești și nimeni nu pare să vadă ceva rău în ele". Cred că acest comportament rezultă din lipsa analizei situațiilor și duce la stagnare pe plan intelectual, individul nefiind stimulat să caute în continuare alte adevăruri. În concluzie, consider că prezența erorii în raționamentele noastre e un semn de gândire critică. Nu trebuie să existe concluzii clare, ci noi întrebări.

Dacă am diferenția adevărul după modelul lui Kant, ca adevăruri sintetice și analitice, am descoperi repede că adevărurile sunt numai de un singur fel și anume sintetice. Adevărul provine din convenții interumane. Dacă spun că soarele se învârte în jurul pământului, veți spune că sunt incult, comițând o eroare, dar cu siguranță că nu știți convenția utilizată de mine pentru această propoziție. Soarele a fost numit așa de către comunitatea de oameni, pământul la fel. O persoană educată în exteriorul comunității umane ar putea numi invers pământul drept soare și soarele drept pământ.

Deci tot adevărul este dezvoltat numai în convenții, în cazul nostru, convenții de limbaj. Apropo de soare, Platon spunea că acesta este responsabilul tuturor adevărilor, pentru că fără lumina acestuia nu am fi avut ocazia să vedem și nici să cunoaștem adevărul. Dar, cum am cunoaște adevărul dacă nici nu am fi existat? Atâta timp cât soarele este esența vieții, este principala energie a pământului.

Dar cum s-au format adevărurile ? Unii zic că prin rațiune, alții că prin experiență. Experiența provine din simțuri, iar simțurile din senzații. Cum însuși cuvântul senzație exprimă o înclinare relativă asupra adevărului, am tinde să credem, din contră că adevărul ar proveni din rațiune. Nimic mai fals, atâta timp cât adevărul nu este trăit, nu este simțit. E ca și cum i-ai spune unui elev care a învățat pe de rost un comentariu și a copiat o temă la fizică că ar fi un copil deosebit de inteligent. Dar e adevărat că prin rațiune poți "confecciona" adevărurile, prin simțurile interne. În concluzie, un adevăr incontestabil provine mai întâi pe baza senzației (simțurilor), apoi este analizat de rațiune, iar după lunga întrebuintare a adevărului respectiv se trece la experiență.

Când există o armonie între rațiune și experiență, adevărul este incontestabil, neexistând paralogisme. Pornind de la ipoteza (contrazisă) că un corp mai greu decât aerul nu poate zbura, am încercat să aflăm care erau adevărurile pe care se baza afirmația. Singurul adevăr pe care l-am dedus a fost că aceia care au lansat ipoteza nu și-au folosit suficient simțul vizual. Așa încât, nu au putut observa că păsările sunt mai grele ca aerul și zboară, iar aparatele de zbor, chiar cu rezervoare interne de energie puteau zbura liniștite până la epuizarea energiei.

Spunând un neadevăr, așa cum afirma Aristotel, înseamnă a spune că ceea ce este nu este sau, deopotrivă că ceea ce nu este, este. Așa că principiile referitoare la erori sunt diferite. Unii, printre care Descartes spun că eroarea este o privațiune față de o cunoștință, pe când adepții lui Popper afirmă că eroarea poate inspira multe idei bune și că a critica o opinie ce provine dintr-o eroare, înseamnă un moment esențial în procesul cunoașterii. Este un adevăr, mai ales că multe din afirmațiile științifice se bazează pe reducerea la absurd. Reducem la absurd un fapt neadevărat lundu-l ca adevărat și vom descoperi prin ipoteze adevărul curat.

Tot în principiul popperian, a fost arătată metoda cea mai eficientă de eradicare a erorilor: critica. Iar Popper găsea că este bine să criticăm pe alții așa cum ne-am critica pe noi înșine, pentru că dacă nu ne criticăm singuri, cu siguranță că se va găsi altul care să o facă mai dur.

După cum se știe, dreptul reprezintă totalitatea normelor de conduită impuse indivizilor și colectivităților în cadrul vieții sociale, în anumite cazuri, chiar prin forța de constrângere a statului. În societatea contemporană, care tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare, dreptul, în general, și dreptul afacerilor, în special, tinde să armonizeze interesul

individual cu cel general. Societatea contemporană și, implicit, mediul de afaceri, trăiește prin coexistența și cooperarea membrilor săi. Indivizii, elementele constitutive ale societății care includ și oamenii de afaceri, trebuie să se conformeze normelor de coexistență și de cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia.

Vremurile pe care le trăim sunt ele însele prinse într-o avalanșă de schimbări. Pentru a ține pasul cu acestea, avem nevoie de toată inteligența de care dispunem. Se spune adesea că dreptul și morala sunt cheile viitorului. Pentru a ne realiza adevăratul potențial creativ – organizațiile noastre, școlile și comunitățile noastre, inclusiv mediul de afaceri – trebuie să ne gândim altfel pe noi înșine și să acționăm diferit unii față de alții. Trebuie să învățăm să fim creativi, dar să nu uităm să respectăm legea și morala.

Juridic vorbind, dreptul reprezintă totalitatea normelor de conduită impuse indivizilor și colectivităților în cadrul vieții sociale, în anumite cazuri, chiar prin forța de constrângere a statului. În societatea contemporană, care tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare, dreptul, în general, și dreptul afacerilor, în special, tinde să armonizeze interesul individual cu cel general. Societatea contemporană și, implicit, lumea afacerilor, trăiește prin coexistența și cooperarea membrilor săi. Indivizii, elementele constitutive ale societății care includ și oamenii de afaceri, trebuie să se conformeze normelor de coexistență și cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia. Din această perspectivă, norma juridică poate fi definită ca o „modalitate de coordonare a acțiunilor umane și de impunere a intereselor generale ale colectivității asupra fiecăruia dintre participanți” în scopul de a realiza obiectivele de anvergură socială. Normele reprezintă în consecință modul de a dirija activitatea membrilor societății spre obiective cu caracter de valori colective. Ele sunt reguli care stabilesc modul cum trebuie să se comporte membrii societății în anumite condiții determinate, pentru ca acțiunea lor să fie eficientă și să fie apreciată pozitiv.

Democrit (filosof grec, c. 460-c. 370 î. Hr.) milita pentru respectarea normelor din convingere și nu din constrângere, pentru un drept fundamentat etic, pentru libertate și demnitate. **Socrate** este, de asemenea, adeptul fundamentării dreptului pozitiv pe legile nescrise, pe care le consideră ca fiind de sorginte divină. El crede în egalitatea naturală și în necesitatea unor legi care să asigure scopul suprem al dreptului, binele general. Astfel, respectarea legilor de către cetățean reprezintă însăși înfăptuirea binelui propriu și atingerea, în acest mod, a fericirii personale. Filosoful

crede că acest lucru este valabil în măsura în care legile se supun rațiunii și nu contravin dreptății, în caz contrar **Socrate** adoptând o poziție critică și sprijinind respingerea lor.

Aristotel nu se abate prea mult de la concepțiile predecesorilor săi, **Socrate** și **Platon**, admitând, la rândul său, că fiecare cetățean trebuie să desfășoare o activitate potrivită trăsăturilor cu care l-a înzestrat natura. În acest mod se poate realiza dreptatea socială, considerată, în sens general, o virtute deasupra celorlalte.

Societatea contemporană se confruntă cu o puternică lipsă a modelului; putem vorbi chiar de o reală criză a modelului. Filosofia platoniciană este în esența ei profundă o căutare și o desăvârșire a cunoașterii. Acest drum al eliberării individului din lanțurile neștiinței și ignoranței este început de Socrate, apoi continuat și adâncit de Platon, de aceea, de la modelul socratic la imaginarul platonician diferența nu este de finalitate și sens, ci de calitate. Platon merge mai adânc pe drumul cunoașterii și recurge adesea la factorul imaginar – în forma sa desăvârșită: mitul. Dar drumul lui Platon, presărat cu alegorii, încifrări, ghicitori și o seamă de teste pentru cititor, este mai lung deoarece partea anevoioasă, începutul, greul i-au aparținut lui Socrate. În analiza cetății ideale din *Republica*, Platon pune problema dreptății în formula sa clasică unde, dreptatea este o necesitate.

Aristotel afirma că tot ce se întâmplă în natură pot avea șase tipuri de cauze:

1. Dumnezeu ,a cărui operă este esență și providență
2. Necesitatea,o mișcare identică cu sine
3. Destinul, însoțit de necesitate
4. Natura, care e naștere, creștere, moarte
5. Întâmplarea, rarul și neașteptatul
6. Spontaneitatea

Libertatea ființei este venirea către ceea ce îi este propriu. Apropierea (*ereignis* ca *er-eignis*) ar fi adevăratul nume al libertății. Esența omului este aceea că depinde de ființă, depinde de ceea ce îi corespunde, dar și de ceea ce îi aparține cu ceva propriu ei (*eigen*).

Deschiderea luminătoare a ființei reprezintă spațiul său liber, unde libertatea autentică se situează în mișcarea prin care *aletheia* se dezvăluie, apoi se ascunde progresiv pentru a se regăsi. Libertatea este venirea către

cea ce-i este propriu², iar libertatea situată de partea ființei va da curs liber relației omului cu ea. A deveni liber înseamnă a ne lega de ceea ce ne luminează cu adevărat, iar omul nu accede la libertate decât dacă acceptă să se lase legat de lumina secretă a ființei.³

Bibliografie selectivă:

- ♦ BAUMGARTEN, A., *Filosofia politică a lui Platon*, Iași, Polirom, 2006.
- ♦ HAAR, M., *Heidegger și esența omului*, București, Humanitas, 2003.
- ♦ HEIDEGGER, M., *Ființă și timp*, București, Humanitas, 2003.
- ♦ MILL, J.St., *Despre libertate*, București, Humanitas, 2005.
- ♦ PLATON, și Jean-François Pradeau, *Les Mythes de Platon*, Paris, Flammarion, 2004.
- ♦ POPPER, Karl R., *The Open Society and Its Enemies*, Princeton University Press, 2020.
- ♦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- ♦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Istoria Filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- ♦ SARTRE, J.P., *L'etre et le neant*, Paris, Gallimart, 1943.

---

2 Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp.201-215.

3 Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Istoria Filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp. 19-20.